

Sygn. akt. IV Ka 1176/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 maja 2014 roku

**Sąd Okręgowy w Bydgoszczy IV Wydział Karny Odwoławczy
w składzie:**

Przewodniczący SSO Danuta Lesiewska

Sędziowie SO Adam Sygit (sprawozdawca)

SR del. do SO Łukasz Bem

Protokolant sekr. sądowy Agnieszka Sawicka

przy udziale Ewy Łączkowskiej- prokuratora Prokuratury Okręgowej
w Bydgoszczy

po rozpoznaniu w dniu 16 maja 2014 roku

sprawy **R. S.**

oskarżonego z art. 177 § 2 k.k.

na skutek apelacji wniesionych przez pełnomocnika oskarżycieli posiłkowych

od wyroku Sądu Rejonowego w Bydgoszczy

z dnia 17 października 2013 roku - sygn. akt III K 778/12

uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej orzeczenia o karze i sprawę w tym zakresie przekazuje Sądowi Rejonowemu w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania;
w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy.

Sygn. akt IV Ka 1176/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 17 października 2013 roku, wydanym w sprawie o sygnaturze akt III K 778/12, oskarżonego R. S. uznano za winnego tego, że w dniu 11.09.2012 roku w B. przy ul. (...), kierując samochodem osobowym marki (...) o nr rej. (...), nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, że w czasie wykonywania manewru cofania nie zachował szczególnej ostrożności, nie ustąpił pierwszeństwa i potrącił pieszą E. L. uderzając ją tylną lewą częścią samochodu (...), w wyniku czego E. L. doznała obrażeń ciała w postaci urazu czaszkowo-mózgowego, złamania poprzecznego piramidy lewej kości skroniowej przechodzącego do tyłu na kość potyliczną i ciemieniową, złamania trzonu kości klinowej, złamania przegrody nosa, rozległego stłuczenia mózgu, krwiaka śródmózgowego okolicy skroniowo-ciemieniowo-potylicznej prawej, krwiaka przymózgowego okolicy potylicznej prawej oraz pourazowego krwawienia do przestrzeni podpajęczynówkowej i zmarła w dniu 07.01.2013 roku, tj. za winnego popełnienia przestępstwa z art. 177 § 2 k.k. i za to, na podstawie art. 177 § 2 k.k., wymierzono mu karę roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności. Na podstawie art. 69 § 1 k.k. i art. 70 § 1 pkt 1 k.k. wykonanie tej kary warunkowo zawieszono na okres dwóch lat tytułem próby. Na podstawie art. 71 § 1 k.k.

wymierzono karę grzywny w wysokości stu stawek po dwadzieścia złotych. Jednocześnie wymierzono oskarżonemu opłatę w kwocie 500 złotych i obciążono go pozostałymi kosztami sądowymi w całości.

Od powyższego orzeczenia apelacje wniósł pełnomocnik oskarżycieli posiłkowych: R. L., J. S., M. L., G. L. i K. K., na podstawie art. 444 k.p.k. i art. 425 § 1-3 k.p.k. zaskarżając je w części, tj. w zakresie punktu 4 wyroku oraz brakujących dalszych rozstrzygnięć, na niekorzyść oskarżonego i zarzucając obrazę przepisów: art. 46 § 1 i § 2 k.k. poprzez nie orzeczenie o alternatywnie zgłoszonych żądaniach naprawienia szkody, zadośćuczynienia oraz nawiązek a także art. 627 k.p.k. poprzez nie orzeczenie o zgłoszonym żądaniu zwrotu kosztów poniesionych przez oskarżycieli posiłkowych, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od oskarżonego na rzecz oskarżycieli posiłkowych konkretnych - wskazanych apelacjami - kwot tytułem naprawienia szkody i zadośćuczynienia, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do jej ponownego rozpoznania.

Sąd odwoławczy zważył, co następuje:

Apelacja była zasadna w zakresie wniosku o uchylenie zaskarżonego wyroku lecz tylko w części obejmującej orzeczenie o karze i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania.

Apelujący – w pełni akceptując poczynione ustalenia faktyczne i orzeczoną karę - wskazał, że Sąd Rejonowy w Bydgoszczy uznając sprawstwo oskarżonego w zakresie czynu z art. 177 § 2 k.k. winien podjąć rozstrzygnięcie odnośnie prawidłowo złożonych, w trybie art. 46 k.k., wniosków przez osoby pokrzywdzone a występujące w charakterze oskarżycieli posiłkowych o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia czy nawiązek. Podniósł więc zarzut braku, jego zdaniem koniecznego, rozstrzygnięcia.

Przystępując do oceny zasadności powyższego zarzutu przede wszystkim należy podnieść, że ostatecznym i pozostającym w związku przyczynowym z działaniem oskarżonego, następstwem nieumyślnego popełnienia przez niego przestępstwa była śmierć E. L.. Prawidłowe było więc przypisanie R. S. odpowiedzialności za czyn kwalifikowany jako występki z art. 177 § 2 k.k.

Zgodnie z treścią art. 46 § 1 k.k. w razie skazania sąd może orzec, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej orzeka, obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości albo w części lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; przepisów prawa cywilnego o przedawnieniu roszczenia oraz możliwości zasądzenia renty nie stosuje się. Zgodnie z § 2 tego przepisu zamiast obowiązku określonego w § 1 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego.

W toku przedmiotowego postępowania zgłoszono wnioski o wydanie rozstrzygnięcia w oparciu o treść art. 46 § 1 k.k. i zobowiązanie oskarżonego do naprawienia szkody w całości i zasądzenia zadośćuczynienia (k. 94, 98, 102, 106, 110). Złożył je adwokat I. S., jeszcze przed rozpoczęciem przewodu sądowego, w imieniu swoich mandantów: G. L., M. L., R. L., K. K. i J. S. (k. 94-113). Sąd Rejonowy w/wym. osoby uznał za pokrzywdzone w sprawie i wszystkie dopuścił do udziału w postępowaniu w charakterze oskarżycieli posiłkowych (k. 229v). Wnioski te podtrzymano w trakcie głosów stron (k. 320v).

Przed wszystkim należy podnieść, że błędny jest pogląd, wyrażony w uzasadnieniu wyroku, że „przepis art. 46 § 1 k.k. ... przewiduje uznaniowość sądu, co do uwzględnienia wniosku w tym trybie” jako mający decydować o tym, iż skutecznie złożony wniosek nie musi zostać poddany merytorycznej ocenie. Oczywiście złożenie wniosku nie jest jeszcze równoznaczne z jego uwzględnieniem, jeżeli nie istnieją ku temu ustawowe warunki. Jednak pozostawienie wniosku bez merytorycznego rozstrzygnięcia, z powołaniem na argumentację przedstawioną w części motywacyjnej wyroku jest niesłuszne. Zasadnie skarżący wskazuje, iż sąd nie może odmówić orzeczenia obowiązku naprawienia szkody, jeżeli skutecznie złożono wniosek, istnieją podstawy do skazania i takie rozstrzygnięcie ostatecznie zapadło a szkoda faktycznie zaistniała i istnieje nadal w momencie orzekania (vide: orzeczenia Sądu Najwyższego w sprawach V KK 410/08 z dnia 4 lutego 2009 roku i III KKN 269/00 z dnia 21 listopada 2002 roku). Możliwe jest przy tym jednocześnie orzekanie o naprawieniu szkody, jak i o zasądzeniu zadośćuczynienia za krzywdę (vide: orzeczenie Sądu Najwyższego w sprawie II KK 161/13 z dnia 9 lipca 2013 roku). Warunkiem jest złożenie wniosku przez osobę

uprawnioną i wyrządzenie szkody w sensie largo, która w momencie rozstrzygnięcia nie została jeszcze naprawiona (vide: orzeczenia Sądu Najwyższego w sprawach IV KK 192/13 z dnia 11 lipca 2013 roku i III KK 27/13 z dnia 14 marca 2013 roku).

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy niesłusznie przyjął jednak, że proporcje pomiędzy ustaleniami faktycznymi dla potrzeb rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej a dla potrzeb naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, pozwalają mu uchylić się od merytorycznej oceny zasadności zgłoszonych wniosków. Uznał, że wymagałoby to czynienia bardzo obszernych ustaleń i m.in. wobec przyjęcia takiego stanowiska nie uwzględniono wniosków o przeprowadzenie dowodu z przesłuchania pozostałych, tj. poza R. L., osób formułujących żądania w oparciu o treść art. 46 k.k. (k. 320). Z powyższego wynika, iż sąd I instancji, co do zasady, nie negował możliwości dochodzenia roszczeń przez wnioskujących a jedynie uznał, że konieczność czynienia ustaleń faktycznych uniemożliwiała orzekanie, co do konkretnych kwot.

Przede wszystkim należy podnieść, że problemy związane z ustaleniem należytej wysokości odszkodowania mogą skutkować orzeczeniem jego tylko w części, co nie zamyka wnioskującemu ewentualnej drogi postępowania cywilnego. Przyjmuje się przy tym, że całkowity brak orzeczenia w trybie art. 46 k.k. z tego powodu może nastąpić jedynie w sytuacji braku jakiegokolwiek możliwości dokonania koniecznych ustaleń ale wówczas, gdy podjęto próbę takiej weryfikacji. W przedmiotowej sprawie w tym zakresie nie prowadzono jednak postępowania dowodowego, co więcej oddalono wnioski dowodowe mogące skutkować poczynieniem ustaleń pomocnych dla merytorycznej oceny zasadności zgłoszonych wniosków. Takie procedowanie sądu nie może więc usprawiedliwiać braku merytorycznego rozstrzygnięcia wniosków (vide: komentarze do art. 46 k.k. pod red. M. Mozgawa i pod red. A. Zoll – publ. Lex). Dotyczące tej kwestii wnioski dowodowe oddalono z powołaniem na treść art. 170 § 1 pkt 2 k.p.k. uznając, iż okoliczności, na które mieliby zeznawać świadkowie nie mają znaczenia dla kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego (k. 320). Uczyniono tak w sytuacji, gdy powołany jako podstawa tego rozstrzygnięcia przepis wskazuje na brak znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, tj. nie ogranicza się to wyłącznie do kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego ale również konsekwencji przypisania jej np. w zakresie prawidłowego rozstrzygnięcia o środkach karnych, w tym na podstawie art. 46 k.k.

Z uwagi na treść dokumentu uzyskanego przez sąd odwoławczy (k. 383), oświadczenie oskarżyciela posiłkowego z etapu rozprawy odwoławczej i odnosząc się do stanowiska obrońcy oskarżonego a wyrażonego na tejże rozprawie należy wskazać, że przeszkodą do rozstrzygnięcia wniosków – w rozumieniu art. 415 § 5 in fine k.p.k. - nie było postępowanie prowadzone przez ubezpieczyciela w przedmiocie likwidacji szkody (k. 32, 120, 123) a ostatecznie zakończone odmowną decyzją odnośnie wypłaty świadczeń wszystkim wnioskodawcom. W nawiązaniu do okoliczności przedmiotowej sprawy należy dodatkowo wskazać, że korzystanie przez sprawcę przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów nie wyłącza nakazu orzeczenia obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k. (vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2000 roku w sprawie I KZP 5/00, publ. OSNKW 2000/7-8/55, Prok. i Pr. - wkł. 2000/9/4). Jednocześnie sprawca wypadku komunikacyjnego, wobec którego zastosowano środek karny polegający na obowiązku naprawienia szkody (art. 46 § 1 k.k. w związku z art. 39 pkt 5 k.k.), może domagać się od ubezpieczyciela - na podstawie umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów - zwrotu świadczenia zapłaconego na rzecz pokrzywdzonego (vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 roku w sprawie III CZP 31/11, publ. OSNC 2012/3/29, LEX nr 852336).

Podkreślić jednak należy, że niesłuszny był zarzut apelującego, iż w ramach zgłoszonych wniosków nie zapadło rozstrzygnięcie w oparciu o treść art. 46 § 2 k.k. Zasadnie apelujący wskazuje na subsydiarny charakter nawiązki (vide: orzeczenia Sądu Najwyższego w sprawach IV KK 435/05 i I KZP 5/00) ale nie uwzględnia, iż może być ona orzeczona jedynie na rzecz osoby bezpośrednio pokrzywdzonej przypisanym oskarżonemu przestępstwem (vide: orzeczenie Sądu Najwyższego z sprawie KK 46/10), gdyż tylko § 1 tego przepisu wskazuje na „inną osobę uprawnioną”.

W konsekwencji powyższego sąd odwoławczy, jednocześnie zdając sobie sprawę z rozbieżności poglądów, co do możliwych orzeczeń następczych w przypadku zaistnienia przedmiotowego uchybienia (vide: wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego z dnia 7 kwietnia 2014 roku w sprawie BSA II-4140-1/14 i wskazane w nim orzeczenia Sądu Najwyższego), uznał za konieczne uchylenie wyroku w zakresie całego rozstrzygnięcia o karze aprobując pogląd wyrażony w uchwale w sprawie I KZP 36/09 z dnia 25 marca 2010 roku. Wadliwość orzeczenia odnośnie środka karnego zawiera się w formule częściowego zaskarżenia wyroku – co do kary oraz jego uchylenia właśnie w tej części (art. 447 § 2 k.p.k.). Konieczność poczynienia ustaleń a pozwalających na merytoryczne rozpoznanie wniosków uniemożliwiła sądowi odwoławczemu wydanie w tym zakresie orzeczenia reformatoryjnego.

Ponieważ zarzucany zasadnie błąd tkwił w uchylonej części orzeczenia, obejmującej jednak nie tylko brak określonego rozstrzygnięcia, ale także rozstrzygnięcia inne a niekwestionowane przez skarżącego (rodzaj i wysokość kary oraz warunkowe zawieszenie jej wykonania), to uchylenie orzeczenia w tej części niewątpliwie mieści się w granicach zaskarżenia i zarzutów (art. 433 § 1 k.p.k.). Należy jednak poczynić uwagę odnośnie sposobu orzekania przy ponownym rozpoznawaniu tej sprawy w uchylonym zakresie przez sąd właściwy. Otóż przepis art. 443 k.p.k. upoważnia sąd ponownie rozpoznający sprawę, po uchyleniu orzeczenia zaskarżonego na niekorzyść oskarżonego, do wydania orzeczenia surowszego niż orzeczenie uchylone. W przedmiotowej sytuacji trudno jednak zaakceptować możliwość orzekania surowszego w zakresie tych rozstrzygnięć procesowych, które środek zaskarżenia wprawdzie objął jako mieszczące się w ramach prawnie niepełnej części orzeczenia, ale których trafności skarżący nie zakwestionował, a uchylono je jako tworzące wraz z brakującym rozstrzygnięciem określoną część orzeczenia. Art. 443 k.p.k., jako regulujący tzw. pośredni zakaz reformationis in peius, należy odczytywać w powiązaniu z treścią całego art. 434 § 1 k.p.k., gdyż zrównano obecnie zakresy działania obu tych przepisów, zatem istotny jest także zakres zaskarżenia uchylonego orzeczenia (vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2003 roku w sprawie I KZP 14/03, publ. OSNKW 2003, z. 7-8, poz. 61). To zaś oznacza, że sąd ponownie rozpoznający sprawę po uchyleniu wyroku może wydać orzeczenie surowsze w zakresie przekazania, ale tylko w granicach uprzedniego zaskarżenia na niekorzyść i podniesionych zarzutów, a ściślej podniesionych wówczas uchybień, które dały podstawę do uchylenia wyroku (vide: K. Marszał: Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2003 roku, publ. PS 2004, nr 7-8, s. 269-270). Ponowne orzekanie musi więc uwzględniać regulację art. 443 k.p.k.

Dlatego przedmiotem ustaleń i oceny w ponownym postępowaniu winny stać się okoliczności istotne dla merytorycznego rozstrzygnięcia wniosków złożonych w oparciu o art. 46 k.k. Sąd Rejonowy w Bydgoszczy przy dokonywaniu oceny ich zasadności musi mieć na uwadze regulacje prawa cywilnego a w szczególności art. 446 k.c. stanowiącego, że: jeżeli, wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł (§ 1); osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego a takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego (§ 2); sąd może ponadto przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej (§ 3); sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę (§ 4).

W pozostałym zakresie, tj. odnośnie przypisania sprawstwa, zawinienia i kwalifikacji prawnej zaskarżony wyrok został utrzymany w mocy. Orzeczenie sądu odwoławczego oznacza również utrzymanie w mocy rozstrzygnięcia o dotychczasowych kosztach sądowych przedmiotowego postępowania. W zaskarżonym apelacją punkcie 4 wyroku Sąd Rejonowy w Bydgoszczy wymierzył oskarżonemu stosowną opłatę i obciążył go pozostałymi kosztami sądowymi w całości. Skarżący uznał, iż w ten sposób nastąpiła obraza art. 627 k.p.k. wobec nie orzeczenia o zgłoszonym żądaniu zwrotu kosztów poniesionych przez oskarżycieli posiłkowych (k. 320v). Sformułowany w tej części zarzut - abstrahując, iż apelujący nie formułuje żadnych wniosków - jest niezasadny. Zapadłe przed sądem I instancji

rozstrzygnięcie dotyczy bowiem jedynie kosztów sądowych (art. 616 § 1 pkt 1 k.p.k.) a nie całości kosztów procesu, w skład których wchodzi również koszty poniesione przez oskarżycieli posiłkowych z tytułu ustanowienia pełnomocnika z wyboru (art. 616 § 1 pkt 2 k.p.k.). Rozstrzygnięcie o zasadności zgłoszonego w tym zakresie żądania i w konsekwencji wysokości kwot należnych oskarżycielom posiłkowym z racji ustanowienia pełnomocnika z wyboru może zostać uzupełnione w orzeczeniu dodatkowym, podjętym w oparciu o treść art. 626 § 2 k.p.k. Ponadto uwzględniając, iż rozstrzygnięcie sądu odwoławczego nie kończy postępowania w sprawie w takiej sytuacji orzeczenie odnośnie pozostałych kosztów procesu, w tym i wynikłych z ponownego rozpoznawania sprawy, może zostać zawarte w kolejnym wyroku Sądu Rejonowego w Bydgoszczy.